

KLASİK TÜRK ŞİİRİNDE HAZRET-İ İSÂ KAVRAMI

CONCEPT OF THE JESUS IN THE CLASSICAL TUKISH POEM

Prof. Dr. Ömer OKUMUŞ *
Doç. Dr. M. Muhsin KALKIŞIM**

Özet

Hız.İsâ Aleyhisselâm, bugün yeryüzünde en fazla müntesibi olan bir dinin (Hristiyanlık) peygamberidir. Aynı zamanda İslâmî telakkide “Âhir Zamân Alâmetleri” arasında Hız.İsâ'nın yeryüzüne inişinin yer alması, onu yüzyıllardır hep gündemde tutmuştur. Hız.İsâ, Klasik Türk Şiirinde annesi Meryem'in temizliği ve soyluluğu, kundakta iken konuşması, hastalara şifâ vermesi, ölüleri diriltmesi, sofrasının bereketi, eşeği, tecerrüdü (kendisini dünyevî işlerden soyutlaması), göğe yükselişi, âhir zamanda nüzûlü (gökten inişi), Deccâl'le mücâdele etmesi, Mehdi'ye tâbi olması gibi özellikleriyle yer almıştır.

Anahtar Kelimeler: Klasik Türk Şiiri, Hız.İsâ, dudak, nefes, Meryem

Abstract

Jesus is a prophet which has the most believer human to his religion in the earth. At the same time in Islamic opinion has making jesus populer that the thinking about the coming back in the future according to the “in the Last Time Life Signs Thought”. Jesus is placing in the Classical Turkish Poem with this subjects has about; his mother's (Mary) cleanliness and her rebility, his speaking on his baby times, getting beter of the petient human, making alive the dead people, foot abudance on his times, his isolation and abstracting about the life's flavor for his religion, rising the sky and coming back again in the future idea, his strike with Deccal, his depending on to Mehdi idea in the future.

Key Words: Classical Turkish Poem , Jesus , lip, breath, Mary

• Prof. Dr., Qafqaz Üniversitesi Eğitim Fak. Türk Dili ve Ed. Böl., Bakü/AZERBAYCAN,
e-posta: okumus@msn.com
** Doç.Dr., Rize Üniversitesi Fen-Edebiyat Fak. Türk Dili ve Ed. Böl., Rize/TÜRKİYE,
e-posta: m.muhsin@yahoo.com.tr
(Bu çalışma, ileride “Klasik Fars Şiiri”yle birlikte ve daha geniş kapsamlı olarak ele alınıp yayımlanacaktır)

GİRİŞ

Hz.İsa Aleyhisselâm “Ulû'l-Azm” denen beş büyük peygamberden (Hz.Nuh, Hz.İbrâhîm, Hz.Mûsâ, Hz.İsa, Hz.Muhammed) birisidir. Kur’ân’da “Hani biz peygamberlerden söz almıştık; senden, Nuh’tan, İbrahim’den, Musa’dan ve Meryem oğlu İsa’dan da. (Evet) biz onlardan pek sağlam bir söz aldık.” (Ahzâb, 7) âyet-i kerîmesinde Hz.İsa’nın verdiği ahd üzerinde durulur. Necâtî Bey, “Zâhir oldu ahd-i İsa gibi her genc-i defîn” (Tarlan 1992b: 95) (Defnedilen her hazine, Hz.İsa’nın ahdi gibi ortaya çıktı.) derken onun âhir zamanda yer yüzüne ineceğine de işâret etmektedir.

“Yâr” mazmunu, bütün varlıkları temsil eden hüviyetiyle mutlak güzelliğin somut bir görüntüsüdür. Hz.İsa, “dudak”, “nefes” ve “tekellüm”üyle klasik Türk şiirindeki sevgili mazmununu teşkil eden öğelerden biridir. Sevgilinin dudağı, Hz. İsa’nın ölüleri diriltme mucizesinden haberler keşf eder (Usûlî/İsen 1990a: 165). Onun yanağından ay gibi nur akarken dudağından Hz.İsa’nın soluğu gelir (Nesîmî/Ayan 1990: 282). Dirileri öldürmede gözü cellâd gibi olan sevgilinin dudağı, ölüleri diriltmede İsa gibidir (H.Hamdî/Özyıldırım 1999: 140). Sevgili “kulü’r-rûh” âyetini dudağı ile tefsîr ederken Hz.İsa’nın nefesini tekellüm ile ta’bîr etmektedir (Lutfî/Karaağaç 1997: 143).

Bu çalışmada 21 Dîvân ve 4 Mesnevî taranarak Hz.İsa ile ilgili konular tespit edilmeye çalışılmıştır.

I. HZ.MERYEM

Hz.Peygamber, Hz. Meryem’in önemini “Zamanındaki dünya kadınlarının hayırlısı İmran kızı Meryem’dır. Bu ümmetin kadınlarının hayırlısı da Hadîce’dır.” (Zeynüddin 1986: 167) sözüyle vurgu-lamıştır.

Hz.Meryem, ibâdetle meşgulken Hz.Cebrâil bir delikanlı suretinde ona görünür. Cebrâil, Meryem’e “Ben sana, umum kötü sıfatlardan ve hallerden temiz bir oğul sahibi olacağını söylemek için geldim” (Meryem, 19) der. Doğacak olan bu çocuğun isminin Meryem oğlu Mesîh İsa olduğunu, Allah tarafından babasız olarak “kün” emriyle yaratılacağını, dünya ve ahirette ve ind-i ilâhîde kadir ve kıymetinin yüksek olacağını söyler (Âl-i İmrân, 45). Hz.Cebrâil, Hz.Meryem’e doğru üfleyerek ayrılır.

Hz.Meryem’in doğum yaparken tutunduğu kuru hurma ağacı meyva vermiş ve bu olay, klasik şiire bir motif olarak girmiştir. Yüzyıllar boyunca halk tabâbetinde doğum vak’aları için kullanılan Buhûr-ı Meryem bitkisi, Hz.Meryem’e isnad edilmektedir.

Âşıkım ammâ yine dûşîzegân-ı fikrime
Cebra'îlim Meryem-i endîşe mahremdir bana (Nef'î/Akkuş 1993: 281)

Rûhsun nefha-i Cibrîl ile tev'emsin sen
Sırr-ı Haksın mesel-i Îsî-i Meryemsin sen
(Şeyh Gâlib/Kalkışım 1994: 180)

Tutdı bezm-i çemeni bûy-ı buhûr-ı Meryem
Hidmetin itdi edâ micmere gerdân-ı nesîm (Ş. Yahyâ/Kavruk 2001: 260)

Safâ bağışlamış bâğa sabâ Îsileyin demden
Yeşermiş kuru ağaçlar nitekim nahl-i Meryem'den (Nesîmî/Ayan 1990: 290)

İrişdi hâkden bûy-ı buhûr-ı Meryem eflâke
Mu'attar eyledi göklerde dâmân-ı Mesîhâyı (Bâkî/Küçük 1994: 36)

Vuslatun îdine irem diyü sen Îsî-demün
Yıllar olmuşdur ki gönlüm rûze-i Meryem tutar (K.Nizâmî/İpekten 1974: 139)

(Gönlüm, sen Îsâ nefeslinin vuslatının bayramına erişmek için yıllarca Meryem orucu tutar.) Kur'ân'da Hz.Meryem'e insanların dedikodusundan uzak kalmak için oruç tutması önerilmiştir (Meryem, 26).

II. KUNDAKTA İKEN KONUŞMASI

Hz.Îsâ, beşikte iken insanlarla konuşmuş, hem risâletini onlara tebliğ etmiş, hem de annesinin temiz olduğunu ispatlamıştır (Maide, 110).

Ta'mîr-i mülke adlin reşk-i revân-ı Kısra
İhyâ-yı dîne hükmün nutk-ı Mesîh-i Meryem (Şeyhî/İsen 1990b: 48)

Hakîm-endîşe şâ'irdir kerâmet-pîşe sâhirdir
Tefekkürde Felâtûn'dur tekellümde Mesîhâ'dır (Nef'î/Akkuş 1993: 206)

III. HASTALARA ŞİFÂ VERMESİ

Kur'ân'da “Yine Allah’ın izni ile körü ve alacalıyı iyileştirir, ölüleri diriltirir. Ayrıca evlerinizde ne yeyip ne biriktirdiğinizi size haber veririm. Eğer inanan kimseler iseniz, bunda sizin için bir ibret vardır.” (Âl-i İmrân, 49); “Yine benim iznimle anadan doğma körü ve alacalıyı iyileştireyordun.” (Mâide, 110) âyetleri, Hz.Îsâ’nın en önemli mucizesine işaret etmektedir.

Hz. Îsâ (A.S.)nın eliyle dokunarak veya sözle emrederek hastalara şifa verdiği İncil’de pekçok örnekle anlatılır: 1.Ölmek üzere olan bir çocuğu iyileştirdi (Yuhanna,

4:46-54). 2.Döşekte yatan hastayı ayağa kaldırdı. (Yuhanna, 5:2-9) 3.Körlerin gözünü açtı.(Yuhanna, 9:6-7: Matta, 9:27-30; 12:22; 15:29-31; 20:29-34; Markos, 8:22-25) 4.Ağrı çekenlerin ağrısını dindirdi. (Matta, 4:23-25) 5.Sarahlıları sağlığına kavuşturdu. (Matta, 4:23-25; 17:14-18) 6.Cüzzamlıları tedavi etti. (Matta, 8:1-3; Luka, 17:11-14) 7.Felçli insanları, kötürümleri iyileştirdi. (Matta, 4:23-25; 8:5-13; 9:1-7; 15:29-31; Luka, 13:10-13) 8.Ateşi yüksek olan bir kadının ateşini düşürdü. (Matta, 8:14-16) 9.Dilsizleri konuştu. (Matta, 9:32-33; 15:29-31; Markos, 7:32-37) 10.Kendisine cin musallat olanları iyileştirdi. (Matta, 4:23-25; 8:14-16; 9:32-33; 12:22; 17:14-18) 11.Sağrıları tedavi etti. (Matta, 12:22; 15:29-31; Markos, 7:32-37) 12.Bedeni su toplayan bir adamı iyi etti. (Luka, 14:1-4)

Hz.İsa'nın pekçok mucizesi, "hastalara şifa vermek" noktasında temerküz etmiştir. Bunun sebebiyle ilgili Necâfî Bey'in tespiti mânidardır: "Hazret-i İsa Aleyhisselâm hükemâ ve etubbâ hengâmında âlemi ihyâ kılıp ve Fahr-i Enbiyâ ve Sened-i Asfiyâ Muhammed Mustafâ fusahâ ve bülegâ zamanında cihânı nûrânî etmişlerdir." (Tarlan 1992b: 34). Aynı görüş, 500 yıl sonra da ifade edilmiştir: Hz. Muhammed zamanında fesâhat ve belâgat nasıl rağbette ise Hz. İsa zamanında da tıp ilmi revaçta olmuştur. Bu sebeple mucizelerinin çoğu bu alanda ortaya çıkmıştır (Nursî 1996: 442).

Mesîhâ-yı nıgehdn ders alıp dehrin etubbâsı
Bu bîmârın ilâcın sabr-ı Eyyûb eylemişlerdir
(Şeyh Gâlib/Kalkışım 1994: 274)

Oı la'l-i revân-bahş ile İsa-i zamânsın
Kapında senin nâle-i bîmâr gerekmez
(Necâfî/Tarlan 1992b: 246)

Ben za'if ü nâ-tüvânın bin belâya mübtelâ
Sen Mesîhâ'sın senin bin derde dermândır lebin (Necâfî/Tarlan 1992b: 289)

Ey Mesîhâ-dem neşîm-i lutfun esse âleme
Yir yüzünde kalmaya derd ü elem renc ü sitem (K.Nizâmî/İpekten 1974: 106)

IV. ÖLÜLERİ DİRİLTMESİ

Kur'an'da Hz.İsa'nın hastalara şifa vermesi yanında ölüleri dirilttiği de belirtilir. (Âl-i İmrân, 49; Maide, 110). İncil'e göre Hz.İsa, 4 günlük bir ölüyü (Lazar), seslenerek sargılarıyla birlikte mezarından kaldırıp yürütmüş (Yuhanna, 11:38-45), sinagog reisinin ölen kızını elinden tutmuş ve ayağa kaldırmıştır. (Matta, 9:18-26). Ayrıca Nain şehrinde dul bir kadının ölen tek oğlunun tabutuna dokunmuş ve ölü kalkıp oturarak konuşmuştur. (Luka, 7:11-15)

Hız.İsâ'nın hastalara şifa vermesi ve ölüleri diriltme mucizesi, en müzmin dertlere bile çâre bulunulabileceğine ve hattâ ölüme muvakkaten de olsa bir hayat rengi verilebileceğine işaret etmektedir. (Nursî 1996: 102)

Lutf-ı cân-bahş-ı şeh-i âlemi gördükde didüm
Mürdeye cân virür enfâs-ı Mesîhâ'sın sen (Ş.Yahyâ/Kavruk 2001: 319)

Devr-i adlünle bu gün mürdeler ihyâ oldı
Gökden indi sanasın Hazret-i İsâ Haleb'e (Türâbî/Okuyucu 2004: 193)

Leblerinin sâgarından sâkî-i İsâ-nefes
Cür'a diye ehl-i meclis üstüne cân yağdırır
(Necâtî/ Tarlan 1992b: 217)

Bir nefeste bin ölüye cân bağışlar leblerin
Sen Mesîhâ devletinde ölmek âsân oldu gel
(Necâtî/ Tarlan 1992b: 300)

Cân verip mürde-dilân-ı gamı ihyâ etdin
Dem-i İsî misin ey bâd-ı vezân hoş geldin
(Nâilî/ İpekten 1990: 107)

Cân verir enfâs-ı İsâ gibi ölmüş dillere
Ger sabâ dağtsa bûy-ı zülf-i anber-bârını (Usûlî/İsen 1990a: 224)

Nutkundan oldum çün diri aynü'l-yakîn oldu bu kim
La'lin durur İsâ kim ol ağzın açar cân akıtır (Nesîmî/Ayan 1990: 145)

Olur zinde Mesîhâ gibi hem mürde eder ihyâ
Dem-i nutku eğer dokunsa tasvîr-i cemâd üzre (Nef'î/Akkuş 1993: 192)

Mürde idüm geldün ihyâ eyledün
Câna i'câz-ı Mesîhâ eyledün
(Lâmiî/ Ayan 1998: 319)

Rûh-bahş oldı Mesîhâ-sıfat enfâs-ı bahâr
Açdılar dîdelerin hâb-ı ademden ezhar
(Bâkî/Küçük 1994: 39)

V. SOFRASI

Kur'an'da Hız.İsâ ve havârîlerine İlâhî bir lutufla gökten sofrâ indirildiği belirtilirken İncil'de beş adet arpa ekmeği ve iki balıkla bir mucize eseri olarak beş bin insanın doyduğu nakledilmektedir:

“Hani havâfîler ‘Ey Meryem oğlu İsa, Rabbin bize gökten, donatılmış bir sofrayı indirebilir mi?’ demişlerdi. O, ‘İmân etmiş kimseler iseniz Allah’tan korkun’ cevabını vermişti. Onlar ‘Ondan yiyelim, kalplerimiz mutmain olsun, bize doğru söylediğini (kesin olarak) bilelim ve ona gözleriyle görmüş şahitler olalım istiyoruz’ demişlerdi. Meryem oğlu İsa şöyle dedi: Ey Rabbimiz! Bize gökten bir sofrayı indir ki, bizim için, geçmiş ve geleceklerimiz için bayram ve senden bir âyet (mucize) olsun. Bizi rızıklandır; zaten sen, rızık verenlerin en hayırlısısın. Allah da şöyle buyurdu: Ben onu size şüphesiz indireceğim; ama bundan sonra içinizden kim inkâr ederse, kâinata hiçbir kimseye etmediğim azabı ona edeceğim!” (Mâide, 112-115)

“Öğrencilerinden biri, Simun Petrus’un kardeşi Andriya, İsa’ya dedi ki: ‘Burada beş arpa ekmeğiyle iki balığı olan bir çocuk var. Ama bu kadar adam için bunlar nedir ki?’ İsa, ‘Halkı oturtun’ dedi. Orası çimenlik bir yerdin. Böylece halk yere oturdu. Oradaki erkeklerin sayısı beş bin kadardı. İsa ekmekleri aldı, şükrettikten sonra oturanlara istedikleri kadar dağıttı. Balıklarla da aynı şeyi yaptı. Herkes doyunca İsa öğrencilerine, ‘Artıkları toplayın, hiçbir şey ziyan olmasın’ dedi. Beş arpa ekmeğinden yiyenlerin bıraktığı artıkları topladılar ve bunlarla on iki sepet doldurdular. Halk, İsa’nın yaptığı mucizeyi görünce ‘Gerçekten dünyaya gelecek olan peygamber budur’ dedi. (Yuhanna, 6:8-14)

Diledi mâ’ide çün kavm-i İsa
Görüp imân getirmeyince tersâ

Dedi Hak anlara “**kûnû kırâdeh**”
“**Ve’l-hanâzîr**” dedi dahı orada

Olup sûretleri ol demde tağyîr
Kimi ayu kimi maymun u hınzîr
(Arslan 1994: 162)

VI. EŞEĞİ

İncil’e göre Hz.İsa, bir eşeğin sırtında olduğu halde Kudüs’e girmiş, halk hurma dalları alarak onu karşılamıştır. (Yuhanna, 12:12-16; Matta, 21:1-11; Markos, 11:2; Luka:19:30). Eşek; klasik şiirde nefis-i emmâreyi, aynı zamanda âşığın sevgiliye ulaşmasına engel olan rakîbi temsil eder.

Dâ’im tarîk-i Hakda budur akl u nefse kâr
Biri Mesîhi reh-ber eder âharı harı
(Şeyh Gâlib/Kalkışım 1994: 421)

Neylersin eşiğinde rakîb ile dostum
Çıkmadı göğe çünkü Mesîhâ harî ile
(Necâtî/ Tarlan 1992b: 356)

Seg-i Ashâb-ı Kehf ululug eyler
Har-ı Îsâ görürsün gökde uçar
(Mesîhî/Mengi 1995: 173)

Görsem seg-i rakîbi firâkı düşer dile
Zirâ har-ı Mesîh kıyâmet nişânıdır (H.Hamdî/Özyıldırım 1999: s.154)

Nutk ile Mesîhâ geçinir her biri ammâ
Hâsiyyet-i sohbetleri insânî har eyler
(Nef'î/Akkuş 1993: 79)

VII. TECERRÜDÜ

Tecerrüd, maddî olandan uzaklaşma, masivadan soyutlanmadır. Hz.Îsâ, tecerrüdün somut bir örneğidir. İncil'deki bazı sözler bunu vurgulamaktadır: “Size doğrusunu söyleyeyim, buğday tanesi toprağa düşüp ölmedikçe yalnız kalır. Ama ölürse çok ürün verir. Canını seven, onu yitirir. Ama bu dünyada canını gözden çıkararak, onu sonsuz yaşam için koruyacaktır.” (Yuhanna, 12:24-25); “Ne mutlu ruhta yoksul olanlara! Çünkü göklerin hükümleri onlarındır.” (Matta, 5:3); “Kimisi de göklerin hükümleri için kendilerini evlenmekten uzak tutarlar. Bunu yüreğine sığdırabilen sığırdır.” (Matta, 19:12)

Mülhem oldum Îsî-i tecrîdden
Bu ta'allukdan teberrâdır garaz
(Şeyh Gâlib/Kalkışım 1994: 322)

Mülevves olmayıp tecrîd ile çıksan bu âlemden
Seni Zâl-i felek hûrşîde cüft eyler Mesîhâ tek (Fuzûlî/Akyüz 2000: 306)

Alâ'ikdan mücerred ol ser-i kûyında mesken bul
Mesîhâ-veş mekânı âsmândur ehl-i tecrîdün (Bâkî/Küçük 1994: 255)

Tecerrüd âleminde Îsî-i vaktuz safâmuz var
Ta'allük riştesin kat' eyledük renc ü inâmuz yok (Cevrî/Ayan 1981: 234)

Mesîhî-veş mücerred olmayınca
Semâvî râza sen mahrem degülsin
(Mesîhî/Mengi 1995: 240)

Hız.İsa'nın göğze çıkarken yakasında, dünya malından bir iğne bulunduğru, bu yüzden 4.kat gökte kaldığı söylenegelmiştir.

Terk ehli o dildir ki ola sūzeni der-kâr
Ser-rişte-i tecrîdi Mesîhâda bulunsa
(Nâilî/ İpekten 1990: 288)

İsa nitekim sūzen ile çıkdı semâya
Ol resme çıkar kulle-i kühsâra benefşe
(Necâtî/ Tarlan 1992b: 105)

VIII. GÖGE ÇIKIŞI

“Ve ‘Allah elçisi Meryem oğlu İsa’yı öldürdük’ demeleri yüzünden (onları lânetledik). Halbuki onu ne öldürdüler, ne de astılar; fakat (öldürdükleri) onlara İsa gibi gösterildi. Onun hakkında ihtilâfa düşenler bundan dolayı tam bir kararsızlık içindedirler; bu hususta zanna uymak dışında hiçbir (sağlam) bilgileri yoktur ve kesin olarak onu öldürmediler.” (Nisâ, 157); “Bilakis Allah onu (İsa’yı) kendi nezdine kaldırmıştır. Allah izzet ve hikmet sahibidir.” (Nisâ, 158)

Hayat mertebelerini beş grupta sınıflandıran B.S.Nursî, Hazret-i İdris ve İsa Aleyhisselâm'ın üçüncü hayat tabakasında beşerî ihtiyaçlardan soyutlanmış bir biçimde, meleklerinkine benzer bir hayata girerek nuranî bir letâfet kazandıklarını ve dünyevî cisimleriyle semâda bulduklarını belirtir. (Nursî 1996: 347)

İncil'e göre Hz.İsa çarmıha gerilip ölmüş, cesedi bir mağaraya konmuş, üç gün sonra dirilmiş, öğrencilerine görünmüş, onlarla konuşmuş, sonra göğze yükselmiştir. (Yuhanna, 6:70-71; 13:21-30; 12:32-33; Matta, 26:14-15; 26:47-50)

Eyleyen fikr-i urûc-ı târem-i rûşen dili
Çün Mesîhâ çeşme-i hürşiddin alsın vuzû
(Şeyh Gâlib/Kalkışım 1994: 399)

Dâdlar kılmağa ol kâfir elinden geceler
Çıkar âhım göğze tâ tuta Mesîhâ eteğün (Fuzûlî/Akyüz 2000: 241)

Çok yetirme göklere efgânım ey kâfir sakın
İncinir nâ-geh Mesîhâ işitip efgânımı
(Fuzûlî/Akyüz 2000: 259)

Hâr-ı kûyun ayağımdan olmadı ey gül cüdâ
Reşk edip göz dikdi gerçi sūzen-i İsa bana (Hayâlî/Tarlan 1992a: 94)

Ey Mesîhâ çarh-ı çârümünden olur manzûr-ı Hak

Gill ü gışdan gün gibi âyînesin pâk eyleyen (Mesîhî/Mengi 1995: 238)

IX. ÂHİR ZAMANDA NÜZÛLÜ

Hız. İsa'nın beşerî cismiyle nüzûl idip itmeyeceği, bugün de tartışılan bir konudur. Zekeriyağil, 13 âyet-i kerîme, 84 hadîs-i nebevî, Hız. İsa'nın âhir zamanda beşerî cismiyle nüzûl edeceğini vurgulamaktadır. Ayrıca, müfessirlerin ve ulemânın çoğunluğu da bu görüştedir. Âhîrzamanda, maddecilik / tabiatçılık felsefesinin bir sonucu olarak ortaya çıkan küfür ve ulûhiyeti inkâr cereyanına karşı, İsevîlik dininin tasaffi ederek ve hurafelerden sıyrılıp İslâmiyete inkılap edeceği bir sırada, İsevîliğin şahs-ı mânevîsinin, semâvî vahiy kılıcıyla o müthiş dinsizliğin şahs-ı mânevîsini öldürmesi gibi Hazret-i İsa Aleyhisselâm, İsevîliğin temsilcisi olarak, dinsizliğin şahs-ı mânevîsini temsil eden Deccal'ı öldürecektir. (Nursî 1996: 347)

Hat-ı nev-resteye ta'lik-i va'dı çeşm-i bîmârın
Dem-i âhir zamânda makdem-i İsa mıdır bilmem (Şeyh Gâlib/Kalkışım 1994: 366)

Olmaz yine marîz-i mahabbet şifâ-pezîr
Rûy-ı zemîne bir dahî İsa gelür gider
(Nâbî/Bilkan 1997: 624)

Bu karanu gece bu sohbet-i cân-bahş nedir
Yere mi indi aceb İsa-i Meryem bu gece
(Necâtî/ Tarlan 1992b: 388)

Olalı Câmî'-i Şâma Menâre-i Beyzâ
Fîrâk subh-ı Mesîhâ-deme çeker kandîl (Hayâlî/Tarlan 1992a: 198)

Doğdu mağribden güneş indi Mesîh
Gör Mesîhî sen misin yâhud kabîh
Geç kinâyetden ki remz oldu sarîh
Burgu çalındı vü haşr oldu sahîh
(Nesîmî/Ayan 1990: 388)

X. MEHDÎ

Mehdî, ahîrzamanda gelip Müslümanların dinlerini tecdid edeceğine inanılan zattır. Mehdî hakkında pekçok hadis mevcuttur. Alimler bunu mütevatir kabul ederler. Sadece İbnü Haldun bu hadislerin zayıf olduğu iddiasını ileri sürmüştür. Ebu Davud şarihi Azimabadi'nin belirttiğine göre, Resulullah'tan beri, "Müslümanların kâffesi" ahîrzamanda, Ehl-i Beyt'e mensup bir zatın çıkıp dini güçlendireceğine, adaleti hakim

kılacağına, Müslümanların ona tabi olup İslam beldelerinde hakimiyet kuracağına, bu kimseye “Mehdî” deneceğine inanmıştır. Bazı rivayetlere göre Hz.İsa, Mehdî’den sonra inecektir. Bazılarına göre de, ikisi aynı zamanda çıkacak ve Hz.İsa Mehdî’ye yardımcı olacak, birlikte Deccal’i öldürecekler, Hz.İsa, Mehdî’nin arkasında namaz kılacaktır. (Canan, 76-77)

Kavl-i cifr üzre iki kutb-ı güzîn
Ya’nî Mehdî vü Hazret-i İsa
Kangî târîhde iderse zuhûr
Mesnevî-i Şerîf ider imâ (Nâbî/Bilkan 1997: 231)

Tutdu yüzünden cihânı cümle nûr
Hak hidâyet kıldı Mehdî’den zuhûr
İndi İsa geldi ol Mûsâ vü Tûr
Zâhir oldu mü’mine cennât u hûr
(Nesîmî/Ayan 1990: 397)

Ne şeh İskender-i Yûsuf-şiyem Mehdî-i İsa-dem (Nef’î/Akkuş 1993: 109)

Dâr-ı Deccâlî yıkan İsa-likâ
Ya’nî kim Mehdî-i devrân geliyor
(Aynî/Mermer 1997: 442)

XI. DECCÂL

Deccâl, fitnessinden sakınılan ve âhir zaman alâmetleri arasında yer alan bir şahıstır. Bir hadîs-i şerîfe göre namazda altı şeyden istiaze edilir: 1.Kabir azabı, 2.Deccâl’in fitnessi, 3.Hayat fitnessi, 4.Ölüm fitnessi, 5.Günâh, 6.Borç (Zeynüddin 1985: 883). Sahîh-i Buhârî Şerhi’nde “Deccal” hakkında şu bilgiler verilir: “Deccâl, halt ma’nâsına (deci) ma’nâsından me’hûz olarak hakkı bâtul gibi gösterir hilekâr, yalancı ve yaldızlayıcı ma’nâlarına gelir. Âhir-zamanda da’vâ-yı Ulûhiyyete kalkışacak habîsin ismidir.” (Zeynüddin 1985: 884)

İtmek için leşker-i Deccâlî bir gün târ ü mâr
Hâtır-ı İsa dahî Mehdî gibi itmez karâr
(Nâbî/Bilkan 1997: 1291)

Sulb olan her bir harî âdem sanur
Görse Deccâlî Mesîhâ-dem sanur
(Lâmîî/Ayan 1998: 220)

XII. HİKMET

Mezâkî, kendisini Îsâ hikmetli bir şair olarak vasıflandırırken taze kaleminin hikmet mucizelerini tanzim ettiğini söyler. (Mermer 1991: 233)

Hz.Îsâ'nın aşağıdaki sözleri, onun aynı zamanda bir hikmet peygamberi olduğunu teyid etmektedir:

“Ama size derim ki, kötü kişiye karşı direnmeyin. Tam tersine, sağ yanağına kim vurursa, ona öbürünü de çevir. Eğer biri seninle yargıca gidip gömleğini almak isterse, ona üst giysini de ver. Ve kim sana bir kilometrelik yolu zorla yürütmek isterse, onunla iki kilometre yürü.” (Matta, 5:39-41); “Ama size derim ki, düşmanlarınızı sevin ve size baskı yapanlar için dua edin. Öyle ki, göklerdeki Babanızın (Rabb'inizin→ Y) oğulları (kulları→ Y) olasınız. Çünkü O güneşini hem kötülerin, hem iyilerin üzerine doğdurur ve yağmurunu hem doğruların, hem eğrilerin üzerine yağdırır.” (Matta, 5:44-45); “Dar kapıdan girin. Çünkü yıkıma götüren kapı geniş, yol da kolaydır. Ondan girenler pek çoktur. Oysa, yaşama götüren kapı dar, yol da çilelidir. Onu bulanlar azdır.” (Matta, 7:13-14); “İşte sizi koyunlar gibi kurtların içine gönderiyorum. Bu nedenle, yılan gibi açık göz, güvercin gibi saf olun.” (Matta, 10:16)

SONUÇ

Klasik şiirde sevgili mazmunu, mutlak güzelliğin muhtelif varlık aynalarındaki yansımalarını ihtiva eder. Bu bakış açısıyla mücerred güzelliği “insan, hayvan, bitki ve cemad” kategorilerinde gözlemlenmek mümkündür. Hz.Îsâ da “tekellüm”, “dudak” ve “nefes”iyle sevgili mazmununu inşa eden öğelerden biridir.

Hz.Îsâ'nın adı; daha çok Hz.Hızır, Hz.İlyas, Hz.Mûsâ, Hz.Yûsuf, Hz.Yahyâ ve Hz.Muhammed'le birlikte kullanılmıştır. Onunla birlikte zikredilen diğer şahsiyetler, Kârûn, Hallâc-ı Mansûr, İbni Sînâ, Aristo ve Eflâtun'dur. Hz.Îsâ, Kur'ân-ı Hakîm'de “Hatırla ki Meryem oğlu Îsâ: Ey İsrailoğulları! Ben size Allah'ın elçisiyim, benden önce gelen Tevrat'ı doğrulayıcı ve benden sonra gelecek Ahmed adında bir peygamberi de müjdeleyici olarak geldim, demişti.” (Saff, 6) ve İncil'de “Artık sizinle uzun uzun konuşmayacağım. Çünkü bu dünyanın egemeni geliyor.” (Yuhanna, 14:30) âyetleriyle belirtildiği gibi Hz.Muhammed'i müjdelemiştir. Süleyman Çelebi, “Ölmeyip Îsâ göğe bulduğu yol/ Ümmetinden olmak için idi ol” (Timurtaş 1990:14, 93) derken âhir zamandaki misyonuna işâret eder. Şeyh Gâlib'e göre Hz.Îsâ, Hz.Muhammed'in gelişini müjdelemek için çarhın minberine çıkmıştır. (Okay 1992: 18)

Hz.İsâ, klasik Türk şiirinde annesi Meryem'in iffeti ve takvâsı, onun masumiyetini ispat etmek için kundakta iken konuşması, hastalara şifâ dağıtması, ölüleri diriltmesi, bereketli sofrası, eşeği, kendisini dünyevî işlerden tecrid etmesi, göğe yükselişi, âhir zamanda yeryüzüne gelişi, Mehdî'yle birlikte olup Deccâl'le savaşıması gibi yönleriyle ele alınmıştır.

KAYNAKÇA

- ARSLAN, Mehmet. 1994. **Dîvân. Sevânihu'n-Nevâdir fi Ma'rifeti'l-Anâsır**. Sivas.
- AKKUŞ, Metin. 1993. **Nef'i Dîvânı**. Akçağ Yay., Ankara.
- AKYÜZ, Kenan. v.d. 2000. **Fuzûlî Dîvânı**. Akçağ Yay., Ankara.
- AYAN, Gönül. 1998. **Lâmi'î. Vâmık u Azrâ**. Atatürk Kültür Merkezi Yay., Ankara.
- AYAN, Hüseyin. 1981. **Cevrî. Hayâtı, Edebî Kişiliği, Eserleri ve Divanının Tenkidli Metni**. Atatürk Ün.Yay., Erzurum.
- AYAN, Hüseyin. 1990. **Nesîmî Dîvânı**. Akçağ Yay., Ankara.
- BİLKAN, Ali Fuat. 1997. **Nâbî Dîvânı**. MEB Yay., İstanbul.
- CANAN, İbrahim. **Hadis Ansiklopedisi. Kütüb-i Sitte-14**. Akçağ Yay., Ankara.
- İPEKTEN, Halûk. 1974. **Karamanlı Nizâmî. Hayatı, Edebî Kişiliği ve Dîvânı**. Atatürk Ün. Yay., Ankara.
- İPEKTEN, Halûk. 1990. **Nâilî Dîvânı**. Akçağ Yay., Ankara.
- İSEN, Mustafa. 1990a. **Usûlî Dîvânı**. Akçağ Yay., Ankara.
- İSEN, Mustafa; KURNAZ, Cemâl. 1990b. **Şeyhî Dîvânı**. Akçağ Yay., Ankara.
- KALKIŞIM, M.Muhsin. 1994. **Şeyh Gâlib Dîvânı**. Akçağ Yay., Ankara.
- KARAAĞAÇ, Günay. 1997. **Lutfî Dîvânı**. Türk Dil Kurumu Yay., Ankara.
- KAVRUK, Hasan. 2001. **Şeyhülislâm Yahyâ Dîvânı**. MEB Yay., Ankara.
- KÜÇÜK, Sabahattin. 1994. **Bâkî Dîvânı**. Türk Dil Kurumu Yay., Ankara.
- MENGİ, Mine. 1995. **Mesîhî Dîvânı**. Atatürk Kültür Merkezi Yay., Ankara.
- MERMER, Ahmet. 1991. **Mezâkî. Hayatı, Edebî Kişiliği ve Divan'ının Tenkidli Metni**. Atatürk Kültür Merkezi Yay., Ankara.
- MERMER, Ahmet. 1997. **Karamanlı Aynî ve Dîvânı**. Akçağ Yay., Ankara.

- NURSÎ, Bediüzzaman S. 1996. **Risale-i Nur Külliyyatı**. Nesil Basım-Yayın, İstanbul.
- OKAY, Orhan; AYAN, Hüseyin. 1992. **Şeyh Galip. Hüsn ü Aşk**. Dergâh Yay., İstanbul.
- OKUYUCU, Cihan. 2004. **Ereğlili Türâbî Dîvânı**. Fatih Üniversitesi Yay., İstanbul.
- ÖZEK, Ali; KARAMAN, Hayrettin v.d. 1993. **Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli**. TDV Yay., Ankara.
- ÖZYILDIRIM, Ali Emre. 1999. **Hamdullah Hamdî ve Dîvânı**. Kültür Bakanlığı Yay., Ankara.
- TARLAN, Ali Nihat. 1992a. **Hayâlî Dîvânı**. Akçağ Yay., Ankara.
- TARLAN, Ali Nihat. 1992b. **Necâtî Beg Dîvânı**. Akçağ Yay., Ankara.
- TİMURTAŞ, Faruk Kadri. 1990. **Mevlid (Vesîletü'n-Necât)**. MEB Yay., İstanbul.
- ZEKERİYAGİL, Yahya. 2006. **Nüzûl-i Âsâ Aleyhisselâm**. Rahle Yay., İstanbul.
- Zeynüddin Ahmed. **Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi ve Şerhi-II,IX** (terc. Ahmed Naim). DİB Yay., Ankara 1985, 1986.
- İncil'in Yuhanna Bölümü**. 1995. Yeni Yaşam Yay., İstanbul.
- İncil. Sevindirici Haber**. 1996. Kitabı Mukaddes Şirketi, İstanbul.